

УДК 070 (476)
DOI: 10.21847/1728-9343.2017.2(148).102808

КОЛІНЬКО МАРИНА,
кандидат філософських наук, докторант,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

РОЗВІДКИ КУЛЬТУРНОГО ПОРУБІЖЖЯ: BORDER, BOUNDARY, FRONTIER STUDIES

У статті досліджується порубіжжя як соціокультурний феномен. Висвітлюється історія формування концептів межі, кордону і фронтиру. Розглянуто концептуалізацію феномену порубіжжя, визначено його соціокультурну специфіку та динаміку. Подано соціально-філософський аналіз вітчизняних і зарубіжних розвідок класифікації порубіжжя. Як базову типологію використано класифікацію, засновану на характері міжкультурних комунікативних процесів порубіжних територій. Установлено, що порубіжжя є певним регіоном із соціальною, культурною, економічною, політичною специфікою. З'ясовано, що поліваріантність порубіжжя визначається характером кордону. Відзначається значний інтегруючий потенціал порубіжжя як території міжкультурної взаємодії.

Ключові слова: межа; кордон; фронтір; порубіжжя; пограниччя; міжкультурні взаємовідносини.

Постановка проблеми. Міжкультурні взаємовідносини як поле нашого наукового інтересу неминуче зачіпають широкий спектр пограничної тематики й актуальний сьгодні лімінальний дискурс. Прикметник "міжкультурні" передбачає наявність деяких меж і кордонів відносин і взаємодій, тому ми звертаємось до пограничних категорій. Поняття *граничного простору* може бути осмислено при залученні й вирішенні проблеми *межі та місця*. Крім того, необхідно враховувати, що порубіжжя може розглядатися як територіально, так і процесуально.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Сучасні соціально-філософські розвідки пограничних станів і феноменів порубіжжя продовжують ряд класичних філософських і соціологічних досліджень - І. Канта (приналежність людини до царства природи і царства культури), Е. Дюркгейма (виділення категорій сакрального і профанного), М. Вебера (роль маргіналізації, проблема впливу цінностей) і т. ін. Концепція фронтиру бере початок в розробках західних дослідників: Ф. Тернера [17], О. Латтімора, А. Рібера [16], Ч. Віттейкера [18]. На пострадянському просторі становлять науковий інтерес роботи за вказаною проблематикою О. Бредникової [1], А. Романової [8], О. Якушенкової [14]. Значну теоретичну роботу з концептуалізації пограниччя було проведено Європейським гуманітарним університетом і CASE в рамках проекту "Соціальні трансформації в Пограниччі: Білорусь, Україна, Молдова". Основні положення подані О. Бреським та О. Бреською [2], І. Бобковим [3], С. Харитоновичем [10] та ін. Більше десяти років видається трансдисциплінарний науковий журнал досліджень східноєвропейського пограниччя "Перекрестки". Цікавими є напрацювання українських науковців П. Донця [4], В. Кочана [5], В. Личковаха [6], Л. Стародубцевої [9], І. Чорновола [11, 12, 13].

Метою цієї статті є аналіз теоретичних конструктів порубіжжя й виявлення специфіки застосування *boundary, border і frontier studies* для дослідження міжкультурних взаємодій.

Виклад основного матеріалу. Почнемо з аналізу понять "межа", "кордон", "фронтір". Переважно вони характеризують феномени модерного світу, обумовлені

його правилами, але сьгодні процеси глокалізації заново привертають до них увагу науковців, а в певних контекстах виводять з другорядних просторових форм в актуальні патерни й ключові елементи постмодерних розвідок.

Поняття "межа" стає все більш привабливим у різних галузях гуманітарного знання, що обумовлено низкою причин соціокультурного, економічного, політичного й евристичного характеру. Свій сенс межа знаходить в ситуації поділу/з'єднання чогось прилеглого. Межа - це "розрив тотожності, зустріч і перехід свого в чуже" [3, с. 129]. Інтерес до теми межі викликаний "референційною мультивалентністю і гнучкістю категорії, що дозволяє використовувати її при вивченні феноменів найрізноманітнішої природи" [4, с. 17]. При аналізі полісемантичності поняття "межа" можна виділити низку семем: "1) лінія, що розділяє дві сутності, 2) лінія, що розділяє одну сутність на дві або більше частин, 3) край, кінець деякої сутності, 4) край, початок деякої сутності, 5) перетин, змішана зона двох сутностей, 6) поріг, руйнування деякої сутності або перехід її в якісно інший стан, 7) бар'єр, фільтр, мембрана" [4, с. 17]. Таким чином, *межею* може називатися і просторова або часова границя чогось: обмежений простір, проміжок часу, лінія поділу якої-небудь території (тобто *кордон* як "лінія, що поділяє землі або води суміжних держав"), і "останній, крайній ступінь чого-небудь", [7, с. 666]. *Кордон* частіше вживається з прикметником *державний*. Синонімом *межі* також є слово *рубіж*, тобто реальна або умовна лінія розмежування, яка окреслює початок (кінець), певний етап чогось.

В англомовному науковому середовищі існує кілька понять, що позначають межу, тому виникають дослідження різного роду меж: *boundary studies, border studies, frontier studies*. Взаємодія цих теорій пограниччя з різним смисловим відтінком призводить до стирання граней між ними й формування однієї складно організованої галузі дослідження. У перекладі англійських понять українською мовою існують розбіжності й неоднозначності. *Border studies* пов'язані з вивченням прикордонних зон, оскільки *border* концептуалізується не тільки як фізична лінія, але і як "демаркаційна лінія,

що символізує владу, здатну включати і виключати суб'єктів з певних відносин" [Цит. за 2, с. 159]. Українським аналогом служить поняття *кордон*, що зосереджує увагу на політичному та соціальному характері такого типу демаркації. *Border*-границя обумовлює різноманітність інших типів межі.

Основним поняттям, яким оперують *boundary studies*, постає *межа*, що визначає не тільки фізичні обмеження, але й символічні, уявні, ціннісні. У контексті міжкультурного дослідження використовується саме це поняття, розглядаються культурні відмінності, мультикультурна, постколоніальна, гендерна проблематика. Таким чином, *border*-кордон "вказує на владний порядок, а *boundary*-межа - на існування соціокультурних відмінностей" [2, с. 163].

Погодимося з харківською дослідницею Л. В. Стародубцевою, що множити образи й роздуми про різні границі можна мало не до нескінченності: "онтологічні - буття і небуття, епістемологічні - знання і незнання, межі просторові і часові, антропологічні, просто логічні *et cetera*" [9, с. 48]. Однак у цьому випадку нас більше цікавить не сама лінія розмежування, а місце, територія впродовж цієї лінії, її культурний зміст і соціальне значення. Ключовими поняттями тут слід вважати *пограниччя*, *порубіжжя*, *прикордоння*. Таким чином, від розмислів про межу логіка веде нас до розмислів про місце, до осмислення перспективного просторового дискурсу, до *border studies*, *boundary studies* і *frontier studies*.

Найбільш поширеною є операціоналізація з поняттям *порубіжжя* як *прикордоння* біля політичного кордону. Процеси прикордоння переважно описують *border studies*. Прикордоння - це зона, яка географічно знаходиться біля кордону. Фронтір концептуально можна вважати частиною порубіжжя. *Фронтір* походить від французького *frontiere* (кордон між двома державами), яке, у свою чергу, має своїм коренем слово *фронт* (лінія бойових дій). З повагою ставлячись до прикордонних досліджень львівського історіографа Я. Дашкевича і до його пропозиції перекладати *frontier* як *кордон*, нам здається необхідним уточнити дефініції, а також недоцільним виключати з ужитку терміни *межа* і *рубіж*, як це пропонував Я. Дашкевич, "щоб запобігти плутанині понять" [Цит. за 11]. Українська лексика тільки виграє від збагачення поняттями, а запобігти плутанині допоможе ретельна робота з ними. Локус фронтиру відображає його особливі властивості в порівнянні з межею і кордоном та характеризує інше явище. Він є територією рухомого кордону і відрізняється специфічністю й складністю міжкультурних взаємодій. Межа - це те, що розділяє, фронтір об'єднує, кордон обмежує контакти, фронтір зобов'язує до них, нав'язує та організовує залежно від обставин, як відзначає О. С. Якушенко [14, с. 37].

Відомий американський історик Ф. Тернер термін *фронтір* уважав настільки "еластичним", що він "не потребує точної дефініції" [17, с. 33]. Однак із часом зрозумів необхідність дефініціювання цього поняття і визначив його як "ті віддалені регіони, які на різних стадіях розвитку країни були заселені слабо і становили плавильний ґрунт між дикунством і цивілізацією" [Цит. за 11]. Таким чином, основним критерієм визначення фронтиру історик уважав дихотомію *дикість/цивілізація*.

Американці пов'язували це поняття з колонізацією великих територій у центрі Північної Америки. У другій половині XIX століття американський фронтір поступово перетворюється на полігон для майбутніх інноваційних моделей розвитку американського суспільства. Його образно називають вихователем американської

нації. Основними ознаками фронтиру вважають невизначеність і нестійкість, він відрізняється більш високою мобільністю порівняно з культурною глибиною, створює нові форми культурних контактів, спираючись на цінності індивідуалізму, волелюбності, поваги до особистості, підприємництва. З ним переселенці пов'язували свої надії на поліпшення добробуту й соціального статусу, отримання свободи та кращого життя. Людей американського фронтиру відрізняла завзятість, здатність сприймати новизну й перетворювати неосвоєні простори, самоповага і рішучість, що змушувало їх відстоювати демократію та ідеали "self-made-man" зі зброєю в руках.

Кордон і фронтір за своєю суттю складаються з різного типу меж. Про це писав американський науковець Б. Паркер, характеризуючи кордон як жорстку, статичну, лінійну границю, а фронтір - як м'яку, мінливу, зональну [Цит. за 2, с. 167]. Якщо на кордоні зазвичай установлений чіткий порядок, він максимально інституціоналізований, то фронтір може бути хаотичним, нерегламентованим і навіть чужорідним. Розглядаючи лімі й фронтири Римської імперії, американський дослідник Х. Елтон визначав фронтір як "зону накладення (але не збігу) різного роду політичних, економічних і культурних меж" [Цит. за 2, с. 167], представляючи його, таким чином, як складну матрицю меж, що накладаються одна на одну. За допомогою класифікації Б. Паркера уточнюємо межі, що формують і змінюють основну фронтірну матрицю: географічні, політичні, демографічні (куди потрапляють взаємодія етнічних груп й етногенез), економічні та культурні (під ними він розуміє лінгвістичні, релігійні, артефактні) [Класифікацію розглянуто О. Брескою, див.: 2, с. 168]. У цілому можна погодитися з такою класифікацією. Відзначимо лише, що нечіткість у розумінні культури призводить Б. Паркера і до обмеженості в поданні культурних меж. Головне, що нам важливо в його моделі "континууму баундарі динаміки", - це уявлення порубіжжя як динамічного процесу взаємодій усередині і між наборами меж.

Фронтір, який історично не мав чіткої лінії розмежування, сприймався як територія необмежених можливостей (економічних, політичних, культурних). Нові ресурси, якими володіють культурні, що контактують між собою, відкривають великий потенціал розвитку. Наприклад, на американському фронтірі зустрічалися носії природних ресурсів (аборигени) і власники наукових знань і прогресивних технологій (переселенці).

Концепцію фронтиру в науковій літературі представляла, як правило, культура, що завойовує нові території. Тому невідома територія інтерпретувалася як якийсь дикий простір, заселений чужими, ворожими культурними групами (відома концепція Ф. Тернера). Успадкувавши історичні значення фронтиру, сучасний термін позначає явища, тісно пов'язані з поняттям "межа" залежно від ракурсу розгляду: зона між заселеним і незаселеним простором; територія між двома державами або культурами; зона конфронтації; авангардна, передова частина чого-небудь. Фронтір збирає в собі риси кількох культурних територій, що створює специфічний тип культурного простору. Можна сміливо говорити про народження на фронтірній території нової культурної реальності. У сучасних *boundary studies* фронтір розглядається як система міжкультурних комунікацій, яка може виникнути на просторі зіткнення різних культур, у тому числі й у мегаполісах, що приймають великі міграційні потоки. Дилемою всіх фронтірів в епоху глобалізації є "виклик модернізації, тест на здатність трансформувати, а водночас зберегти свою традиційну культуру" [Цит. за 12, с. 52].

На відміну від фронтиру порубіжжя позбавляє ілюзії укриття на одній стороні, сприйняття його суб'єктів поширюється на обидві сторони. *Порубіжжя* і *пограниччя* у вітчизняному науковому просторі вживаються як синоніми. Але ж *пограниччя* є більш широким терміном, не завжди навіть пов'язаним із лінією географічного кордону, у ньому закладено кілька контекстів і смислів. В екзистенційному контексті (погранична психологічна ситуація) цей термін є більш доречним, аніж порубіжжя. Англійськими приблизними аналогами *порубіжжя* є "border land" і "the land between", тобто "земля між". При очевидній географічності свого значення (прикордонна місцевість, місто на межі держави, маленька держава в оточенні впливових, сильних сусідів, союзи і блоки держав в умовах цивілізаційних розламів) *порубіжжя* набуває більш широкої семантики. Це і міжетнічні межі, і буття малих культурних груп, втягнутих у діалог більш потужних культур, і пошук релігійного симбіозу на міжконфесійному просторі, і лінгвістичне різноманіття порубіжжя мовних форм. Його сенс може відображати колоніальний характер - нереалізованість і незавершеність певної території в оточенні домінуючих сил, а може розкривати потенціал культурної взаємодії. Погодимось з пропозицією українського науковця В. Кочана розглядати *пограниччя* (контекстно він має на увазі саме *порубіжжя*) не як фізичний, а як заселений простір. Воно "соціально освоєне, осмислене і проінтерпретоване людьми, що населяють його, і стало частиною їх "життєвого світу" [5, с. 7].

Пограниччя в будь-якій дослідній темі пов'язано або з ідеєю закінчення, межі, рубежу, поділу території (end, edge, limit), або з концептом символічного цілого, простором "між", який створює власний тип культури. Його основними характеристиками виступають ситуативність, перехідність, розрізнення, спрямоване на пошук механізмів подальшого з'єднання. Потенціал поняття "між" містить в собі динамізм міжкультурної комунікації, можливості її переконфігурації і переструктурування.

Розрізнення фізичного й символічного простору веде до розгляду *локалізації* (культурних місць) і *позиції* (рангу в певному культурному порядку). З'ясовуючи відмінність між реальними й символічними межами, П. Бурд'є описував останні як "концептуальні відмінності, вироблені соціальними акторами для визначення цілей, практик, людей і навіть часу й простору. Це інструменти, завдяки яким індивіди і групи борються й приходять до визначення реальності. Дослідження їх дозволяє нам визначати динамічний вимір соціальних відносин, оскільки групи змагаються у виробництві, розподілі та інституціалізації альтернативних систем і принципів класифікації. Символічні межі також поділяють людей і виробляють почуття ідентичності та групового членства. Вони є сутнісними медіаторами, завдяки яким люди набувають статусів і монополізують ресурси" [15, с. 167].

Таким чином, коли йдеться про пограниччя в "а-територіальному" сенсі, тобто культурне, символічне, статусне, уявне, при всій його прив'язці до певного місця, території, цікавити воно буде дослідника *boundary studies* насамперед у суб'єктному аспекті, а не географічному розташуванні. Культурні межі історично виникають раніше державних, тому що локальна й регіональна ідентичність передувала державній, потім вони можуть збігатися з державними кордонами чи ні. Сучасні тенденції детериторізації простору змінюють онтологічний статус культурних меж. Раніше легітимні в рамках символічного прочитання (владного, ідеологічного, конфесійного) конкретної території, а також у геополітичному контексті (території як сукупності ресурсів),

сьогодні культурні межі все більше пов'язані з територією функціонування знаків, із комунікацією. Комунікація втратила свою локалізацію, прихильність до певної території та стимулює появу транскультурного простору.

Порубіжжя як "земля між" інтерпретується також як нейтральна, "нічия" або спірна територія. Нічийна територія "належить всім і не належить нікому. Усі мають право вважати її своєю, і саме тому вона всім чужа. Бо це "нічийна територія" проміжних просторів, перехідних епох і кочових смислів, дрейфуючих культурних норм і мінливих ідеалів, плинних ідей і нестійких цінностей" [9, с. 49]. Зони перетину культур - це найбільш вразливі точки полікультурного суспільства. Важливо розуміти, що порубіжжя не є рисою, позбавленою субстанції, перепоною-ніщо, на що звертає увагу Л. В. Стародубцева. "Швидше це розширений образ особливої - протяжної - межі, що має власне наповнене тіло - соціальне, культурне, смислове. Це "тіло межі" може бути дуже складно організованим простором взаємовпливів - рухливим, розтягнутим, з розмитими обрисами "Топос переходу" ("контактна зона", "ареал взаємодії" і т. п.) [Там само]. Сучасний світ у своєму прагненні до всякого роду безмежності нагадує нескінченну різому, межі якої невизначені, рухливі, постійно виникають і зникають. Тому топос переходу набуває більшої концептуальної значущості, ніж топоси усталеності.

Про перехід (порубіжжя) існує оцінна думка як про сходжений, але недоглянутий ("исхоженный, но не-ухоженный", як пише Л. В. Стародубцева), принципово незатишний, необжитий простір - бездомів'я. Але вихід за межі свого простору до іншого відкриває нові культурні горизонти і звільняє шлях новаторському ставленню до світу.

Сьогодні науковці апелюють до уявлення про порубіжжя, сформованого О. Латтімором [13, с. 18], як зону інтенсивної взаємодії різних культур. Анна Холодна уточнювала, що порубіжжя, фронтір - це "обмежений простір змінних цінностей, де різні культури вперше стикаються з *іншістю* (otherness) і сприймають, пристосовують або одомашнюють її" [Цит. за 13, с. 18]. Різноманітність взаємодіючих акторів на порубіжному просторі формує полікультурність і гетерогенність такої території.

Як просторово локалізована територія, порубіжжя є регіоном зі специфічними культурними, економічними й політичними характеристиками. Тоді точніше буде вести мову про прикордоння як регіон, буття якого нерозривно пов'язане з існуванням кордону, є похідним від нього. Якщо кордон транслює нам відчуття закритості, ізоляваності, некомунікабельності, то порубіжжя (прикордоння) характеризується транзитивністю, функціонує як перехідний простір між різними соціокультурними системами.

Концептуалізація порубіжжя тісно пов'язана з типологічним аналізом кордону. В. Кочан пропонує розглядати три типи прикордоння: перехідне, стикове і фронтірне. *Перехідне* порубіжжя є регіоном активної культурної взаємодії, плавної зміни набору культурних ознак від однієї територіально стабільної культури до іншої; *стикове* розуміється як територія, що прилягає до кордону між територіально стабільними культурами в умовах, коли головною функцією такого кордону є бар'єрна; *фронтірне* порубіжжя - це регіон освоєння, "воно мігрує в напрямі від культурно розвиненої території до території яка освоюється, колонізується" [5, с. 13].

Феномен порубіжжя досліджують як із точки зору міжкультурних і міждержавних відносин, так і в площині способу буття мешканців цієї території. По відношенню до територій певних культур статус порубіжжя набуває рис маргіальності. "Спосіб буття людей в прикордонній

зоні, форма його прояву і здійснення демонструють особливу міру взаємодії країн, що мають у своєму розпорядженні спільний кордон" [5, с. 1]. У рамках особистісно-культурного дискурсу порубіжжя осмислюється як простір формування певного типу особистості, мешканця прикордоння. Межа означає граничну невизначеність, неоднозначність позиції суб'єкта, його маргінальність по відношенню до простору, у який він збирається увійти, і, звідси, можливість будь-якого вибору. Структура культурних уявлень людини стає вразливою, усталений набір культурних знань і нормативів може поставитися під сумнів. У зв'язку з тим, що порубіжна територія має соціокультурні, економічні, політичні особливості й формує особливу ідентичність людини, соціокультурну ідентичність порубіжжя доцільно розглядати не в площині кризового дискурсу, а як комплекс ідентифікацій, відмінний від аналогічних комплексів монокультурних суб'єктів.

Висновки

Складність побудови соціально-філософської концепції порубіжжя полягає в різноманітності джерел, теорій, методологій, цілей і завдань. Ми використовуємо топологічний підхід до аналізу міжкультурного простору. Наше соціально-філософське дослідження показує хибність і застарілість інтерпретації порубіжжя як окраїни, культурно периферійної та несуттєвої. Проаналізовано позначення граничного простору: межі, кордону, рубежу, фронтиру. Ми розмежуємо поняття кордону (межі, границі) і фронтиру: якщо на кордоні зазвичай встановлений чіткий порядок, він максимально інституалізований, то фронтір може бути хаотичним, нерегламентованим і навіть чужорідним.

Сьогодні відходить у минуле образ самототожності, замкнута, географічно локалізованих національних культур, їм на зміну приходить епоха транскультурності. Це докорінно змінює роль і зміст меж і кордонів. Якщо історично роль порубіжжя полягала (і досі полягає) в охороні безпеки комунікації та контролі за рухом мігрантів і мешканців фронтірних зон, то процеси транскультурності, тобто розбіжності культур зі своєю просторово-часовою локалізацією і текстовими рамками, актуалізують подію виходу за межі, пом'якшення та розмивання кордонів. Підкреслюється значний інтегруючий потенціал порубіжжя як території міжкультурного діалогу, що сприяє культурному збагаченню та розвитку взаємодіючих сторін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бредникова О. Граница и структурирование нового социального пространства (случай Нарвы-Ивангорода) / О. Бредникова, В. Воронков // Кочующие границы. - СПб. : Труды ЦНСИ, 1999. - Вып. 7. - С. 19-25.
2. Бреская О. Введение в пограничную теорию / О. Бреская // Перекрестки. Журнал исследований восточноевро-

пейского пограничья. - Вильнюс : Европейский гуманитарный университет, 2007. - № 1-2. - С. 156-174.

3. Бобков И. Этика пограничья: транскультурность как белорусский опыт / И. Бобков // Перекрестки. Журнал исследований восточноевропейского пограничья. - Вильнюс : Европейский гуманитарный университет, 2005. - № 3-4. - С. 127-136.

4. Донец П. Н. О "пограничном" дискурсе / П. Н. Донец // Когниция, коммуникация, дискурс. - Харьков, 2011. - № 3. - С. 16-25.

5. Кочан В. М. Феномен пограниччя в соціокультурному вимірі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 / В. М. Кочан. - Сімферополь, 2008. - 21 с.

6. Личковах В. Трансгресія і художня творчість // Личковах В. Дивосад культури: Вибрані статті з естетики, культурології, філософії мистецтва / В. Личковах. - Чернівці, 2006. - С. 27-38.

7. Межа // Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; [за ред. І. К. Білодіда]. - К. : Наук. думка, 1973. - Т. 4. - С. 666.

8. Романова А. П. Специфика межкультурных коммуникаций на фронтальных территориях / А. П. Романова // Каспийский регион: политика, экономика, культура. Научный журнал. - 2015. - № 3 (44). - С. 266-271.

9. Стародубцева Л. В. Ирония билингвизма, или жизнь на границах языков / Л. В. Стародубцева // COLLEGIUM. - 2008. - № 22. - С. 48-57.

10. Харитонович С. Выстраивание пограничья: анализ трансформационных импульсов / С. Харитонович // Перекрестки. Журнал исследований восточноевропейского пограничья. - Вильнюс : Европейский гуманитарный университет, 2007. - № 1-2. - С. 143-155.

11. Чорновол І. Поняття frontier у мовах народів світу [Електронний ресурс] / І. Чорновол. - Режим доступу : <https://www.academia.edu/11169304>.

12. Чорновол І. Теорія компаративних фронтірів: Світовий і вітчизняний вимір / І. Чорновол. - К. : Критика, 2015. - 376 с.

13. Чорновол І. Фронтіри Стародавнього Риму / І. Чорновол // Дрогобицький краєзнавчий збірник. - Вип. XVI. - Дрогобич : Коло, 2012. - С. 18-31.

14. Якушенкова О. С. Женщина на американском фронтире / О. С. Якушенкова. - Астрахань : АГУ, 2012. - 215 с.

15. Lamont Michele, Molnar Virag. The Study of Boundaries in the Social Sciences / Michele Lamont, Virag Molnar // Annual Review of Sociology. - 2002. - P. 167-195. DOI: 10.1146/annurev.soc.28.110601.141107.

16. Rieber A. The Comparative Ecology of Complex Frontiers / A. Rieber // Imperial Rule ; [ed. by A. Miller and A. Rieber]. - Budapest, New York, 2003. - P. 177-207.

17. Turner F. J. The Significance of the Frontier in American History / Frederick Jackson Turner. - New York, 1994. - P. 31-33.

18. Whittaker C. R. Frontiers of the Roman Empire: A Social and Economic Study / Charles R. Whittaker, Johns Hopkins. - University Press, 1997. - 360 p.

19. Wolfreys J. Transgression: Identity, Space, Time / J. Wolfreys. - Palgrave Macmillan, 2008. DOI: 10.1007/978-1-137-02127-4

Колинько Марина,

кандидат філософських наук, докторант,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ИССЛЕДОВАНИЕ КУЛЬТУРНОГО ПОГРАНИЧЬЯ: BORDER, BOUNDARY, FRONTIER STUDIES

В статье исследуется пограничье как социокультурный феномен. Освещается история формирования концептов границы и фронта. Рассматривается концептуализация феномена пограничья, определены его социокультурная специфика и динамика. Представлен социально-философский анализ отечественных и зарубежных исследований классификации пограничья. В качестве базовой типологии используется классификация, основанная на характере межкультурных коммуникативных процессов пограничных территорий. Установлено, что пограничье является определенным регионом с социальной, культурной, эко-

номической, политической спецификой. Выяснено, что поливариантность пограничья определяется характером границы. Отмечается значительный интегрирующий потенциал пограничья как территории межкультурного взаимодействия.

Ключевые слова: *межа; граница; фронтир; порубежье; пограничье; межкультурные взаимоотношения.*

Kolinko Marina,

*Candidate of Philosophical Sciences, doctoral candidate,
Donetsk National University*

EXPLORATION OF THE CULTURAL BORDERLAND: BORDER, BOUNDARY, FRONTIER STUDIES

The article is devoted to the study of the borderland as a social and cultural phenomenon. The concept of borderline space can be realized in recruitment and solution of boundary and place. It is necessary to consider that the borderlands may be considered as geographically and procedurally.

It outlines the history of the formation of the concepts of borderland and frontier. A boundary can be called the limited space, the time, the line of separation of a territory. The border is a line that divides the earth or water of the neighbouring states. Frontier has its own characteristics compared with the border and the boundary. It is the territory of the movable boundary and it is characterized by specificity and complexity of intercultural interactions. The main features of the frontier are uncertainty and instability. He has a higher mobility than cultural heartland, creates new forms of cultural contacts, based on the values of individualism, freedom, respect for the individual, entrepreneurship.

In an English-speaking environment there are some notions, that denote a limit, therefore, there are studies of different kinds of boundaries: boundary studies, border studies, frontier studies. Conceptualization of the phenomenon of the borderland was analyzed, it was defined socio-cultural specifics and dynamics. The broad semantics of the borderland contains inter-ethnic boundaries, the existence of small cultural groups, search of religious symbiosis is at interfaith space and linguistic diversity of the border of language forms. Its meaning may reflect the colonial character, the unrealizability and the incompleteness of the certain area surrounded by the dominant forces, but it can discover the potential of cultural interaction.

It presents a socio-philosophical analysis of domestic and foreign research of the classification of the borderland. As the base of the typology it used classification based on the nature of intercultural communicative processes of borderareas. It is established that borderland is a region with social, cultural, economic, political specifics. It was found that the poly-variance frontier depends on the nature of the border. There is a significant integrating potential of the borderland as a territory of intercultural interaction.

Keywords: *boundary; border; frontier; the borderline; borderland; intercultural relations.*

REFERENCES

1. Brednikova, O. (1999), The border and the structuring of a new social space (the case of Narva-Ivangorod), *Wandering the border*, St. Petersburg, № 7, pp. 19-25. (rus).
2. Breska, O. (2007), Introduction to border theory, *Crossroads Digest*, Vilnius, № 1-2, pp. 156-174. (rus).
3. Babkou, I. (2005), Ethics of the Borderland: Transculturalism as Belarusian Experience, *Crossroads Digest*, Vilnius, № 3-4, pp. 127-136. (rus).
4. Donets, P. (2011), On the «border» discourse, *Cognition, communication, discourse*, Kharkov, № 3, pp. 16-25. (rus).
5. Kochan, V. (2008), The phenomenon of Borderlands in sociocultural dimension: author. dis... kand. of philosophical Sciences, Simferopol, 21 p. (ukr).
6. Lychkovakh, V. (2006), Transgression and artistic creativity, *Miracle garden of culture: Selected papers on aesthetics, cultural studies, philosophy of art*, Chernihiv, pp. 27-38. (ukr).
7. Boundary (1973), *Dictionary of the Ukrainian language: Ukrainian Academy of sciences. Institute of linguistics*, Vol. 4, Naukova Dumka, Kyiv, p. 666. (ukr).
8. Romanova, A. (2015), The specifics of intercultural communication at frontline territories, *The Caspian region: politics, economy, culture*, № 3 (44), pp. 266-271. (rus).
9. Starodubtseva, L. (2008), The irony of bilingualism, or life on the borders of languages, *COLLEGIUM*, № 22, pp. 48-57. (rus).
10. Haritonovich, S. (2007), Collision of identities in the border zone: postcolonial syndrome, *Crossroads Digest*, Vilnius, № 1-2, pp. 143-155. (rus).
11. Chornovol, I. The concept of frontier in the languages of the peoples of the world, available at: <https://www.academia.edu/11169304>. (ukr).
12. Chornovol, I. (2015), The theory of comparative frontiers: international and domestic dimension, *Kritica*, Kyiv, 376 p. (ukr).
13. Chornovol, I. (2012), Frontire Of Ancient Rome, *Drohobych local history collection*, № XVI, Kolo, Drohobych, pp. 18-31. (ukr).
14. Yakushenkova, O. (2012), Woman on the American frontier, ASU, Astrakhan, 215 p. (rus).
15. Lamont, M. & Molnar, V. (2002), The Study of Boundaries in the Social Sciences, *Annual Review of Sociology*, pp. 167-195. DOI: 10.1146/annurev.soc.28.110601.141107.
16. Rieber, A. (2003), The Comparative Ecology of Complex Frontiers, *Imperial Rule*, ed. by A. Miller and A.Rieber, Budapest, New York, pp. 177-207. (eng).
17. Turner, F. J. (1994), The Significance of the Frontier in American History, New York, pp. 31-33. (eng).
18. Whittaker, C. R. (1997), *Frontiers of the Roman Empire: A Social and Economic Study*, Johns Hopkins University Press, 360 p. (eng).
19. Wolfreys, J. (2008), *Transgression: Identity, Space, Time*. Palgrave Macmillan. DOI: 10.1007/978-1-137-02127-4

© Колінко Марина

Надійшла до редакції 12.04.2017